

ODLEWNICTWO	NORMA BRANŻOWA	BN-67
	Analiza chemiczna mas i lunekerytów egzotermicznych Oznaczanie glinu	4028-01
		Grupa katalogowa III 89

1. WSTĘP

1.1. Przedmiot normy. Przedmiotem normy jest oznaczenie glinu w masach i lunekerytach egzotermicznych.

1.2. Zakres stosowania normy. Normę należy stosować przy oznaczaniu glinu metodą wagową z benzoesanem amonowym oraz metodą miareczkowania kompleksometrycznego. Metoda kompleksometryczna jest metodą przyspieszoną.

2. METODY OZNACZANIA

2.1. Metoda wagowa

2.1.1. Zasada oznaczania. Rozpuszczenie próbki w kwasie solnym, oddzielenie krzemionki przez odwodnienie z kwasem solnym, wytrącenie glinu benzoesanem amonowym, wyprażenie osadu do tlenku glinu i zważenie go.

2.1.2. Odczynniki i roztwory

a/ Kwas solny /1,19/ cz. d. a. , roztwór 1+3.
b/ Kwas solny roztwór do przemywania 1+30.
c/ Amoniak /0,90/, cz. d. a. , roztwór 1+3.
d/ Roztwór buforowy: 125 g octanu sodu $\text{CH}_3\text{COONa} \cdot 3\text{H}_2\text{O}$ lub 75 g octanu bezwodnego cz. d. a. rozpuścić w 640 cm^3 1 n kwasu solnego. Sprawdzić pH roztworu przy użyciu potencjometru lub uniwersalnego papierka wskaźnikowego - pH powinno wynosić 4,2. W razie potrzeby dodać do roztworu 1 N kwasu solnego lub octanu sodowego dla otrzymania właściwej wartości pH roztworu.

e/ Chlorowodorek hydroksylaminy, 5-procentowy roztwór wodny.

f/ Benzoesan amonowy, roztwór 10-procentowy: rozpuścić 100 g benzoesu amonowego w 500 cm^3 gorącej wody, roztwór ostudzić i dopełnić wodą do objętości 1 dm^3 . Jeżeli roztwór jest mętny, należy go przesączyć. W przypadku braku benzoesu amonowego sporządzić roztwór z kwasu benzoesowego: do 110 cm^3 amoniaku /0,90/ wlać 750 cm^3 wody, ogrzać do temperatury 60°C i rozpuścić w nim 88 g kwasu benzoesowego. Po ostudzeniu dopełnić wodą do objętości 1 dm^3 .

g/ Benzoesan amonowy, roztwór do przemywania: do 25 cm^3 10-procentowego roztworu benzoesu amonowego dodać 10 cm^3 kwasu octowego lodowatego i następnie uzupełnić wodą do objętości 1 dm^3 .

h/ Kwas octowy lodowaty, cz. d. a.

i/ Kwas solny 1 N: 82 ml kwasu solnego /1,19/ rozcieńczyć wodą do objętości 1 dm^3 .

2.1.3. Wykonanie oznaczania. Odważyć 50 g próbki do zlewki pojemności 600 cm^3 i przykryć szkiełkiem zegarkowym. Dodawać ostrożnie porcjami 300 cm^3 kwasu solnego /1,19/, a po ustaniu gwałtownej reakcji rozpuszczania podgrzać zawartość zlewki do rozpuszczenia próbki. Spłukać szkiełko zegarkowe wodą, a zawartość zlewki wraz z nierozpuszczalną pozostałością przelać ostrożnie do kolby pomiarowej pojemności 1 dm^3 , oziębic, uzupełnić wodą do kreski i starannie wymieszać. Przez suchy fałdowany sączek przesączyć część roztworu do suchej zlewki. Z przesączu tego pobrać pipetą 10 cm^3 roztworu do zlewki pojemności 250 cm^3 . Zawartość zlewki odparować do sucha na łaźni wodnej, zwilżyć pozostałość stężonym kwasem solnym i ponownie odparować do sucha na łaźni wodnej. Suchą pozostałość w zlewce prażyć przez 1 godz na płycie grzewczej lub suszarce w temperaturze nie przekraczającej 135°C . Pozostałość rozetrzeć dokładnie pręcikiem szklanym, zwilżyć 10 cm^3 stężonego kwasu solnego, dodać 100 cm^3 wrzącej wody i ogrzewać do rozpuszczenia soli. Wydzielony kwas krzemowy odsączyć przez sączek ilościowy, średnio-sączący, przemyć 6 + 8 razy gorącym roztworem kwasu solnego /1+30/ oraz czterokrotnie gorącą wodą. Przesącz zbierać do zlewki pojemności 600 cm^3 , a sączek z osadem odrzucić. Do roztworu w zlewce dodawać kroplami amoniaku /1+3/ do momentu uzyskania pierwszego nie znikającego osadu, a następnie dodawać kroplami roztwór kwasu solnego /1+1/ dla wyklarowania roztworu. Do roztworu dodać 70 cm^3 roztworu buforowego, 25 cm^3 roztworu chlorowodoru hydroksylaminy i ogrzewać do wrzenia, utrzymując roztwór w stanie wrzenia przez 1 min. Zlewkę z

Zgłoszona przez Instytut Odlewnictwa
Ustanowiona przez Dyrektora Instytutu Odlewnictwa dnia 19 grudnia 1967 r.
jako norma obowiązująca w zakresie metod badań od dnia 1 lipca 1968 r.
(Mon. Pol. nr 40/1968 poz. 285)

roztworem zdjąć z płyty grzewczej, dodać 40 cm^3 10-procentowego roztworu benzoesu amonowego przy ciągłym mieszaniu zawartości zlewki. Zlewkę przykryć szkiełkiem zegarkowym i odstawić na łaźnię wodną ogrzaną do temperatury $60 \pm 80^\circ\text{C}$ do opadnięcia osadu. Po skoagulowaniu osadu przesączyć go bezzwłocznie przez sączek ilościowy, średniosączący i przemyć sączek z osadem 5 $\pm$ 6 razy gorącym roztworem benzoesu amonowego do przemywania. Osad na sączku rozpuścić w gorącym roztworze kwasu solnego /1+3/, zbierając roztwór do zlewki, w której przeprowadzono uprzednio wytrącanie benzoesu glinu. Sączek należy przemyć bardzo starannie gorącą wodą. Powtórzyć wytrącenie glinu benzoesaniem amonowym w sposób podany powyżej, od momentu: *dodawać kroplami amoniaku*. Wydzielony benzoesan glinu przesączyć przez sączek ilościowy, średniosączący, przemyć 5 $\pm$ 6 razy gorącym roztworem benzoesu amonowego do przemywania. Sączek z osadem umieścić w tyglu porcelanowym, wysuszyć i spalać początkowo w niskiej temperaturze, aż do spopielenia sączka, następnie prażyć w temperaturze $800 \pm 900^\circ\text{C}$ do stałej masy i po ostudzeniu zważyć.

2.1.4. Obliczanie wyników. Zawartość glinu $X/\text{Al}/$ obliczyć w procentach wg wzoru

$$X_{(\text{Al})} = \frac{(b - c) \cdot 0,5291}{a} \cdot 100$$

w którym:

b - masa tygla z osadem Al_2O_3 , g,

c - masa tygla bez osadu, g,

0,5291 - ilość gramów glinu zawarta w jednym gramie

a - odważka próbki w części roztworu wziętej do oznaczania, g.

2.1.5. Dokładność oznaczania

zawartość glinu	dopuszczalna różnica między dwoma oznaczeniami
do 10%	0,20%
powyżej 10 do 20%	0,25%
powyżej 20%	0,30%

2.1.6. Wynik. Za wynik przyjąć średnią arytmetyczną wyników co najmniej dwóch równoległych oznaczeń zgodnych z p. 2.1.5.

2.2. Metoda miareczkowania kompleksometrycznego

2.2.1. Zasada oznaczania. Rozpuszczenie próbki w kwasie solnym, miareczkowanie jonów żelaza, a następnie jonów glinu roztworem kompleksonu III wobec wskaźnika PAN.

2.2.2. Odczynniki i roztwory. Duża czułość metody miareczkowania kompleksometrycznego wymaga do sporządzania roztworów odczynników, roztworów mianowanych oraz rozcieńczania roztworów wody podwójnie destylowanej.

a/ Kwas solny /1, 19/ cz. d. a.

b/ Amoniak /0,90/ cz. d. a.

c/ Kwas salicylowy, 2-procentowy roztwór alkoholowy.

d/ Papierek uniwersalny wskaźnikowy.

e/ Kompleksonian miedzi: rozpuścić 2,4971 g CuSO_4 w 100 cm^3 wody oraz osobno 3,721 g kompleksonu III w 100 cm^3 wody, następnie połączyć oba roztwory.

f/ Octan sodowy, roztwór 20-procentowy.

g/ Wskaźnik PAN, 0,1-procentowy roztwór alkoholowy.

h/ Komplekson III, roztwór mianowany: 3,721 g kompleksonu III rozpuścić w wodzie w kolbie miarowej pojemności 1 dm^3 , dopełnić wodą do kreski i wymieszać. Miano roztworu nastawić na czysty glin. W tym celu odważyć 0,200 g czystego glinu do zlewki pojemności 250 cm^3 i rozpuścić ostrożnie w 20 cm^3 roztworu kwasu solnego /1+1/, przykrywając zlewkę szkiełkiem zegarkowym. Po rozpuszczeniu przelać zawartość zlewki do kolby miarowej pojemności 1 dm^3 , oziębic i uzupełnić wodą do kreski. 1 cm^3 tego roztworu zawiera 0,0002 g glinu. Odmierzyć biuretą 10, 20 lub 30 cm^3 roztworu wzorcowego do kolby stożkowej pojemności 500 cm^3 , rozcieńczyć wodą do objętości około 150 cm^3 , skontrolować pH roztworu przy pomocy papierka uniwersalnego i doprowadzić roztwór przy użyciu octanu sodowego i ewentualnie kwasu do $\text{pH} = 3$. Dodać 2 $\pm$ 3 krople kompleksonianu miedzi, 2 $\pm$ 3 krople wskaźnika PAN do wyraźnego różowego zabarwienia i miareczkować roztworem kompleksonu III jak podano w p. 2.2.3. Miano roztworu kompleksonu III /f/ wyrażone w gramach glinu na 1 cm^3 obliczyć wg wzoru

$$f = \frac{c \cdot 0,0002}{b}$$

w którym:

c - dodana objętość roztworu wzorcowego, cm^3 ,

0,0002 - zawartość glinu w 1 cm^3 roztworu wzorcowego w gramach,

b - objętość roztworu kompleksonu III zużytego do miareczkowania odmierzonej ilości roztworu wzorcowego, cm^3 .

2.2.3. Wykonanie oznaczania. Odważyć 50 g próbki do zlewki pojemności 600 cm^3 i dalej postępować w sposób analogiczny jak w p. 2.1.3 aż do otrzymania roztworu w kolbie pomiarowej pojemności 1 dm^3 . Przez suchy, fatdowany sączek przesączyć część roztworu do suchej zlewki. Z przesączu tego pobrać pipetą 10 cm^3 roztworu do kolby stożkowej pojemności 500 cm^3 . Zawartość kolby rozcieńczyć wodą do objętości około 130 cm^3 , skontrolować pH roztworu za pomocą papierka uniwersalnego i doprowadzić roztwór za pomocą amoniaku i kwasu solnego do $\text{pH} = 1,8$. Roztwór ogrzać do temperatury 40°C , dodać 5 cm^3 roztworu kwasu salicylowego i natychmiast miareczkować roztworem kompleksonu III do zmiany barwy roztworu z fio-

letowej na żółtą. Nie odnotowuje się ilości /cm³/ roztworu kompleksonu III zużytego do zmiareczkowania żelaza. Następnie roztwór doprowadzić przy użyciu octanu sodowego i ewentualnie kwasu solnego do pH = 3, dodać 2 ÷ 3 krople kompleksonianu miedzi, 2 ÷ 3 krople wskaźnika PAN do wyraźnego różowego zabarwienia, zagrzzać do wrzenia i natychmiast miareczkować kompleksonem III bardzo powoli przy energicznym mieszaniu roztworu. W trakcie miareczkowania różowa barwa poprzez fososiową przechodzi w żółtą. W czasie miareczkowania, gdy roztwór ulegnie ochłodzeniu, należy podgrzać go do wrzenia i za końcowy punkt miareczkowania przyjąć moment, w którym żółta barwa roztworu nie zmienia się na różową mimo dodawania octanu sodowego i podgrzewania.

2.2.4. Obliczanie wyników. Zawartość glinu X/Al/obliczyć w procentach wg wzoru

$$X_{(Al)} = \frac{b \cdot f}{a} \cdot 100$$

w którym:

- b - objętość roztworu kompleksonu III zużyta do miareczkowania /tylko glinu/, cm³,
- f - miarno roztworu kompleksonu III wyrażone w gramach glinu na 1 cm³,
- a - odważka próbki w części roztworu wziętej do oznaczenia, g.

2.2.5. Dokładność oznaczania

zawartość glinu	dopuszczalna różnica między dwoma oznaczeniami
do 10 %	0,20 %
powyżej 10 do 20 %	0,25 %
powyżej 20 %	0,30 %

2.2.6. Wynik. Za wynik przyjąć średnią arytmetyczną wyników co najmniej dwóch równoległych oznaczeń zgodnych z p. 2.2.5.

KONIEC